

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Bogny Gudowskiej zatytułowanej
„Procesy globalne a rozwój polskich przedsiębiorstw z branży rzemiosła
artystycznego”**

Wybrana przez mgr Bognę Gudowską tematyka pracy – rozwój specyficznej branży wytwarzania, jaką jest rzemiosło artystyczne w warunkach postępującej globalizacji – należy do zagadnień złożonych, wymagających interdyscyplinarnego podejścia, w dodatku dotychczas raczej omijanych przez badaczy. Praca obejmuje zagadnienia z zakresu ekonomii, kulturoznawstwa, stosunków międzynarodowych jak i marketingu. Postawione pytania badawcze dotyczą wpływu nowych możliwości – ale i zagrożeń – jakie stwarzają łącznie liberalizacja stosunków międzynarodowych i rozwój narzędzi cyfrowych dla wybranego typu działalności gospodarczej, ściśle związanej z zapleczem kulturowym. Doktorantka stawia dziewięć pytań badawczych, którym odpowiada siedem hipotez. Celem ich udowodnienia mgr. Gudowska posługuje się analizą literatury przedmiotu, w tym raportów organizacji międzynarodowych i krajowych oraz materiałami statystycznymi uwzględniającymi działanie rzemiosła artystycznego. Doktorantka przeprowadziła także badania ankietowe oraz wywiady pogłębione z przedstawicielami badanej branży, których celem było znalezienie odpowiedzi na postawione pytania badawcze.

W kolejnych rozdziałach raczej obszernej rozprawy doktorskiej Doktorantka naświetla różne aspekty badanego zjawiska. Pierwszy rozdział poświęcony jest globalizacji, a więc zjawisku bardzo obszernemu, które opisywać można z punktu widzenia różnych dziedzin nauki. Został on przygotowany w oparciu o literaturę przedmiotu. Ten dwudziestostronicowy rozdział, konieczny jako wprowadzenie do badań, z natury rzeczy nie zawiera elementów nowatorskich, choć ciekawym jego elementem jest zestawienie tabelaryczne różnych definicji globalizacji. Doktorantka zwraca też uwagę na kulturowy wymiar globalizacji, szczególnie

istotny dla rzemiosła artystycznego. Zagadnieniom dotyczącym ekonomicznych aspektów kultury poświęcony jest rozdział II. Pozwolił on Doktorantce na dość precyzyjne umieszczenie rzemiosła artystycznego w całym sektorze kultury analizowanym od strony ekonomicznej. Na uwagę zasługuje także zestawienie form wspierania sektora kultury, których funkcjonowanie w odniesieniu do badanej branży będzie analizować w dalszej części rozprawy.

Kolejny, bardzo obszerny (60 stron) rozdział poświęcony jest wielostronnemu opisowi działu rzemiosła artystycznego wraz z towarzyszącą mu strukturą instytucjonalną. W tym rozdziale Doktorantka zestawia cechy, które odróżniają rzemiosło artystyczne zarówno od rzemiosła jako całości, jak i od innych działań w ramach sektora kultury. Po przeanalizowaniu literatury przedmiotu mgr Gudowska podaje własną, moim zdaniem trafną definicję rzemiosła artystycznego oraz pozycjonuje je względem dziedzin pokrewnych. Porównuje te dziedziny ze względu na cechy istotne z punktu widzenia tematu rozprawy, takie jak model biznesowy czy rynek docelowy. Analizuje także rozwój rzemiosła, a od pewnego momentu rzemiosła artystycznego na przestrzeni lat, by dojść do – jak to nazywa – trzeciej fali rozwoju rzemiosła artystycznego, czyli epoki gdy na jego rozwój oddziaływać zaczęła globalizacja i związane z nią nowe techniki. Co ważne, pozyskane z różnych źródeł informacje systematyzuje (np. str.128). Wreszcie analizuje nowe formy sprzedaży produktów rzemiosła artystycznego za pośrednictwem platform internetowych, w znacznej mierze opierając się na doświadczeniach platformy Etsy.com. W tym rozdziale omawia także wpływ pandemii COVID-19 na rynek produktów rzemiosła artystycznego oraz oddziaływanie takich organizacji jak UNESCO czy World Craft Council na funkcjonowanie tego rynku. Zdaniem Doktorantki ich rola jest istotna między innymi ze względu na przybierające na znaczeniu zagadnienie ochrony praw autorskich. Zapewne rozprawa zyskała by na czytelności, gdyby tak obszerny i zróżnicowany materiał jak ma to miejsce w rozdziale 3 - podzielono.

W kolejnym rozdziale rozprawy Doktorantka przedstawia sytuację rzemiosła artystycznego w pięciu krajach o bardzo różnych systemach społeczno-gospodarczych: Wielkiej Brytanii, USA, Niemczech, Indiach i Chinach. Ta dość szeroka panorama pozwala na lepsze zrozumienie sytuacji polskiego rzemiosła artystycznego, przedstawienie którego stanowi temat kolejnego rozdziału. Polskie rzemiosło artystyczne przedstawione jest na tle sektora kreatywnego i jego znaczenia w polskiej gospodarce ze szczególnym uwzględnieniem sprzedaży jego produktów na rynkach międzynarodowych, pomocy otrzymywanej od państwa oraz znaczenia dla gospodarki kraju. Po tym wprowadzeniu Doktorantka przechodzi do przedstawienia sytuacji rzemiosła artystycznego, jego historii i uwarunkowań

instytucjonalnych. Więcej uwagi poświęca też w tym rozdziale analizie typowych produktów sektora oraz ich odbiorcom.

Rozdział 6 stanowi najważniejszą część rozprawy – przedstawienie wyników badań ankietowych (51) i wywiadów pogłębionych (9) podmiotów artystyczno-rzemieślniczych. Przedmiotem badań był sposób prowadzenia sprzedaży na rynku międzynarodowym. Sposób organizacji i prowadzenia działalności krajowej miały w badaniu znaczenie drugorzędne. Udział w rynku międzynarodowym/globalnym w zasadzie został sprowadzony do kwestii sprzedaży, kwestie korzystania z rynku międzynarodowego jako źródła zaopatrzenia rzemiosła artystycznego w surowce czy narzędzia zostały potraktowane marginalnie. Pojawiają się natomiast kwestie ochrony własności intelektualnej, konkurencji produkcji masowej z produktami rzemiosła artystycznego oraz rosnącego znaczenia kwestii ekologicznych. Badania zostały przeprowadzone z zachowaniem zasad postępowania badawczego. Zdaniem Doktorantki z badań wynika, iż wejście na rynki międzynarodowe poprawia wyniki finansowe rzemiosła artystycznego, choć wymaga dodatkowych inicjatyw i szybkiego przyswajania nowych technik, głównie cyfrowych.

Postawione hipotezy badawcze w większości znalazły, zdaniem Doktorantki, potwierdzenie w przeprowadzonych badaniach. Jednak niektóre hipotezy znalazły jedynie częściowe potwierdzenie. I tak, nieco paradoksalnie konkurencja ze strony produkcji masowej nie stwarza istotnej presji, gdyż produkty rzemiosła artystycznego skierowane są do innego, lecz nieco niszowego segmentu klientów. Także kwestia skuteczności ochrony własności intelektualnej poprzez regulacje międzynarodowe budzi wątpliwości ze względu na jej koszty ponoszone przez producenta. Natomiast hipotezy dotyczące znaczenia technik cyfrowych dla rozwoju sektora poprzez eksport znalazły pełne potwierdzenie. Kończąc prezentację wyników badań mgr Gudowska wskazuje na konieczność prowadzenia dalszych prac, jak też sugeruje zmiany instytucjonalne, które by wsparły funkcjonowanie badanego sektora.

Rozprawę zamyka obszerna bibliografia. Formalna strona rozprawy doktorskiej nie budzi zastrzeżeń, a na pozytywne podkreślenie zasługuje dążenie do przystępnego przedstawiania materiału poprzez autorskie schematy i zestawienia.

W przedstawionej rozprawie Doktorantka skoncentrowała się na wpływie globalizacji w różnych jej aspektach na zbycie produktów rzemiosła artystycznego. Zagadnienie to potraktowała szeroko, zwracając uwagę na niewystarczającą ochronę praw autorskich, specyfikę konkurencji ze strony produkcji masowej i nowe możliwości związane z rozwojem

technik cyfrowych zarówno do popularyzacji produktów jak i ich sprzedaży. Bez wątpienia jest to bardzo ważny aspekt zagadnienia. O innych aspektach oddziaływania tego procesu - jak zmiany w samym produkcie badanego sektora, na przykład poprzez dostęp do materiałów i technologii - jedynie wzmiankowano.

Podjęta przez mgr Gudowską tematyka badawcza jest nowatorska, wymagająca wszechstronnego, interdyscyplinarnego podejścia. Wybór metody badawczej, polegającej na połączeniu studiów literaturowych z badaniami ankietowymi i wywiadami pogłębionymi - trafny. Doktorantka wykazała się zarówno znajomością literatury przedmiotu jak i samego sektora, wskazała na jego znaczenie dla gospodarki krajowej, przeanalizowała główne problemy funkcjonowania branży rzemiosła artystycznego. Wskazała możliwe przyszłe kierunki badań w zakresie rozwoju rzemiosła artystycznego. Wyniki badań po upowszechnieniu mogą też służyć praktyce, zarówno jeśli chodzi o doskonalenie strategii podmiotów sektora rzemiosła artystyczne jak i polityki państwa w odniesieniu do tego sektora.

Reasumując, recenzowana praca mgr Bogny Gudowskiej świadczy o jej dojrzałości jako badacza, bez wątpienia spełnia warunki stawiane rozprawom doktorskim i może być przedmiotem publicznej obrony.

Mrle Ziawsk

Warszawa, 25 sierpnia 2025 r.

Warszawa, dnia 26.08.2025

Przewodnicząca

Komisji Uniwersytetu Łódzkiego ds. Stopni Naukowych

Dr Hab. Ewa Kusideł, prof. UŁ

Szanowna Pani Profesor,

Niniejszym przesyłam dwa egzemplarze recenzji rozprawy doktorskiej mgr. Bogny Gudowskiej. Pozostałe dokumenty przesyłam już wcześniej.

Z wyrazami szacunku

